

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 1(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Sammanfattning

Revisionsgruppens förslag till kyrkohandbok har tagits fram utifrån revisionens uppdrag, 2016 års remitterade kyrkohandboksförslag och remissutfall 2016. I denna sammanfattning relateras förslaget till revisionens uppdrag.

Anpassning till Bibel 2000

I kyrkohandboksrevisionen har de liturgiska texterna utretts i relation till översättningen i Bibel 2000. Alla bibelcitат i kyrkohandboksförslaget följer denna översättning. Vissa liturgiska texter, såsom något inledningsord, som nära återger specifika bibeltexter följer i huvudsak den bibliska förlagan i Bibel 2000. Samtidigt har, vad gäller texter och sånger, hänsyn tagits till liturgisk tradition och praxis varför varje enskild text eller musiksats har bedömts självständigt i revisionen. Det gäller bland annat Gloria och instiftelseorden i Nattvardsbönen som huvudsakligen följer Bibel 2000 men där äldre formuleringar också har behållits utifrån en teologisk bedömning och/eller musikalisk bedömning. För fördjupning om dessa avvägningar hänvisas till SKU 2012:2 *Förklaringar till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, sid. 26–27, 92.

Kyrkorättslig och anvisningsmässig anpassning till kyrkoordningen

Anpassning till *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* har skett i revisionen genom utredning av flera frågeställningar, såsom om betydelsen av begreppet ”huvudgudstjänst”. Till förslaget hör föreslagna kyrkoordningsändringar som dels handlar om annan musik till kyrkohandbokens texter, dels om konsekvensändringar i kyrkoordningen i relation till revisionsgruppens förslag till kyrkohandbok. Se vidare för en bakgrund SKU 2012:2 *Förklaringar till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, sid. 28–29, 64–65 och SKU 2016:1 *Kommentarer till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* sid. 23).

Konsekvenser för domkapitlens tillsyn, i anslutning till frågor om lokal gestaltning, har särskilt beaktats i revisionen utifrån de tre remissomgångar som genomförts och där domkapitlen svarat på remissfrågor utifrån ett tillsynsperspektiv.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 2(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Bearbetning av de liturgiska formuleringarna i syfte att finna ett mer inkluderande språkbruk

Vad avser uppdraget om inkluderande språk har en grundläggande reflektion skett i samråds- och reflektionsfasen 2006-2010 sammanfattat i det reflektionsdokument *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* (2009) som remitterades 2010. I reflektionsdokumentet preciseras betydelsen av ett "inkluderande språk" utifrån både teologiskt och språkligt perspektiv. I dokumentet konstateras, i ljuset av remissvaren 2000, "att det finns en önskan att vidga frågan om det inkluderande språket från att avse det verbala språket till att gälla gudstjänstens många språk, uttryck och mångfald". På ett principiellt plan handlar det inkluderande språket om Gud, människa och skapelse. Ett exempel som kan nämnas är att förslagets böböner, i jämförelse med kyrkohandboken 1986, inte gör en uppdelning mellan gudstjänstens "vi" och "de andra".

Uppdraget från kyrkostyrelsen om inkluderande språk har utifrån reflektionsfasen fått genomslag genom bearbetning av böner och andra texter som finns i kyrkohandboken 1986. Huvudsakligen har dock uppdraget genomförts genom de nya musiksatser och nya texter som finns i revisionsgruppens förslag. Särskilt betydelsefulla, för att uppdraget ska sägas vara genomfört, är de musiksatser och texter som återfinns i Gudstjänstmusik C, D och E. Se vidare SKU 2012:2 *Förklaringar till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, sid. 20-28 och SKU 2016:1 *Kommentarer till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* sid. 19-20. Lika betydelsefulla är de bearbetningar som gjorts i De kyrkliga handlingarna där en gemensam vigselordning särskilt kan nämnas liksom gudstjänstordningarna för Dop i krissituation och Begravningsgudstjänst av dödfött barn eller barn som dött i späda ålder.

Införlivande av frågan om framtagande av kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär

Kyrkomötesuppdraget från 2001 med beslut om att bifalla motion om att till översynen av kyrkans gudstjänstböcker införliva frågan om framtagande av kompletterande gudstjänstmusik har genomförts genom att den kompletterande gudstjänstmusiken Gudstjänstmusik B, C, D och E är en del av förslaget. I denna musik kommer flera musikaliska genrer till uttryck som kan sägas möta det innehållsliga uppdraget om "enkel, folklig och glad karaktär". Vidare innefattas i denna gudstjänstmusik dels musik som använts länge bland annat bland barn och unga, dels musik som relaterar till ett ekumeniskt sammanhang. Även i de kyrkliga handlingarna finns kompletterande musik i alternativa böböner för dopgudstjänst, vigselgudstjänst och begravningsgudstjänst. De övergripande principerna för gudstjänstmusiken i kyrkohandboken har remitterats 2010 och förslagen till ny musik 2012-2014, samt i den uppföljande remissen 2016.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 3(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Barnkonsekvensanalys

Ett barnperspektiv är mycket mer än det skrivna och sagda. Det handlar i gudstjänstens kontext om bemötande med inkludering och ledarskap lika väl som musik och texter med rytm, och konsekvens, sångbarhet och teologisk/musikalisk/språklig kvalitet. En princip i förslaget är att varje moment i gudstjänsten har goda alternativ särskilt tänkta för gudstjänstfirande med barn.

För att i kyrkohandboken uppfylla ett barnperspektiv kan konstateras att särskilt Gudstjänstmusik C, D och E visat sig vara betydelsefulla för barns delaktighet och igenkännande. Det handlar bland annat om härmsång i Gudstjänstmusik C och E. Vid en sviktande gudstjänstsed blir härmsånger viktiga för församlingens delaktighet. Se vidare revisionsgruppens barnkonsekvensanalys ”Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I”, www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken.

I relation till dokumentet *Guds vägar*

Revisionen har analyserat kyrkohandbokens texter i relation till perspektiv om judendom och kristendom i dokumentet *Guds vägar* genom att särskild expertis anlätts. Synpunkterna har beaktats i revisionen avseende texter i förslaget.

Gudstjänst som återspeglar Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära i en tid präglad av lokal gestaltning och stor alternativrikedom,

vad det innebär att då fastställa en gemensam kyrkohandbok och

vad det innebär att säkerställa ett igenkännande lokalt och i Svenska kyrkan som helhet.

Dessa övergripande frågeställningar som kyrkostyrelsen angivit har beaktats i revisionens olika faser. Först genom den inledande samråds- och reflektionsfasen som resulterade i de två remitterade reflektionsdokumenten *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* och *Mässans grundordning* (2009). Därefter har detta skett i genom 2012-års kyrkohandboksförslag som remitterades 2012-2014 (med försöksverksamhet under ett kyrkoår). Utifrån remissvaren 2014 togs ett reviderat förslag fram som remitterades våren 2016. Revisionsgruppen har utifrån detta förslag och remissutfall 2016 arbetat fram sitt förslag. I dessa tre remisser har grundläggande perspektiv om tro, bekännelse och lära, betydelsen av en gemensam kyrkohandbok och betydelse av ett igenkännande utvecklats av remissinstanserna. Remissinstansernas synpunkter har beaktats i revisionsgruppens förslag.

Vad avser Den allmänna gudstjänsten följer den en ekumenisk grundordning, ett *ordo*, med Samling, Ordet, Måltiden och Sändning som skapar igenkännande med den liturgiska traditionen. Inom denna struktur finns fasta och fakultativa moment. Genom grundordningen säkerställs ett igenkännande lokalt och i Svenska kyrkans helhet, liksom genom de föreslagna

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 4(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

alternativ för gudstjänstens moment som återfinns i förslaget. Även De kyrkliga handlingarna följer grundordningar inom vilken lokala variationer kan göras inte minst utifrån pastoral hänsyn och omsorg.

Inledning

I slutet av 1990-talet togs initiativ till översyn av tre av Svenska kyrkans gudstjänstböcker – *Den svenska kyrkohandboken*, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok*. År 1997 samt 1998 formulerade Centralstyrelsen ett antal motiveringar för en översyn av kyrkohandboken (sammanfattade här). Centralstyrelsen framhöll då behovet av

- språklig anpassning till den då nya bibelöversättningen (Bibel 2000)
- att följa upp kyrkomötesmotioner i kyrkohandboksfrågor från 1997 och framåt
- att relatera till de ekumeniska översättningarna av trosbekännelserna och Herrens bön
- att tillse att kyrkohandboken överensstämmer med kyrkoordningen
- att lägga stor vikt vid frågan om inklusivt språk

Förslag för de tre gudstjänstböckerna lades fram 2000. Som resultat av remissutfallet beslutade kyrkostyrelsen efter samråd med biskopsmötet att lägga fram en bok i taget för beslut i kyrkomötet. Kyrkomötet fattade år 2002 beslut om en ny evangeliebok och år 2005 om en ny bönbok.

Kyrkostyrelsen beslutade 2006 om fortsatt arbete med översyn av *Den svenska kyrkohandboken*. Erfarenheter från 2000 års förslag med dess remissomgång skulle beaktas. Kyrkostyrelsen beslutade att tre viktiga uppgifter från översynen 1997 till 2000 kvarstod, nämligen:

- en anpassning till Bibel 2000
- en kyrkorättslig och anvisningsmässig anpassning till kyrkoordningen
- en bearbetning av de liturgiska formuleringarna i syfte att finna ett mer inkluderande språkbruk

Kyrkostyrelsen konstaterade ”att 1986 års kyrkohandbok i huvudsak fungerar väl och att det alltjämt är fråga om en översyn och inte en revision”. Översynen skulle börja med dels en övergripande reflektion om gudstjänsten, dels ett arbete med Svenska kyrkans mässordning. Kyrkostyrelsen angav teologiska och pastorala frågeställningar som skulle behandlas i reflektionen och i arbetet med en grundordning för mässans firande. Det handlade bland annat om:

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 5(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

- vad det innebär att fira gudstjänst som återspeglar Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära i en tid präglad av lokal gestaltning och stor alternativrikedom.
- vad det innebär att då fastställa en gemensam kyrkohandbok
- vad det innebär att säkerställa ett igenkännande lokalt och i Svenska kyrkan som helhet.

Till reflektionen skulle också höra:

- konsekvenser för domkapitlens tillsyn, i anslutning till frågor om lokal gestaltning.

Biskopsmötet ansåg i oktober 2009 att det fanns starka skäl att förorda en revision av kyrkohandboken istället för en översyn. Kyrkostyrelsen beslutade i maj 2010 om en mer genomgripande revision, att den skulle föregås av försöksverksamhet samt att de kyrkliga handlingarna skulle inkluderas.

Från kyrkomötet finns följande uppdrag:

- kyrkomötet 2001 med beslut om att bifalla motion om att till översynen av kyrkans gudstjänstböcker införliva frågan om framtagande av kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär.
- kyrkomötet 2012 om barnkonsekvensanalys, utifrån att barnkonsekvensanalys ska genomföras vid alla större utredningar på nationell nivå.

Vidare aktualiserade läronämnden i ett yttrande vid kyrkomötet 2014 vad Svenska kyrkan åtagit sig när dokumentet *Guds vägar* antogs av kyrkomötet 2001. Läronämnden betonade 2014 att detta behöver komma till uttryck i till exempel kyrkohandboken.

Kyrkostyrelsen beslutade i december 2014 att ett kyrkohandboksförslag ska kunna föreläggas kyrkomötet för behandling och beslut 2017, och därefter för användning i församlingarna 2018.

Kyrkohandboksrevisionen hålls samman i ett projekt enligt beslut i kyrkostyrelsen i maj 2010. Projektet leds av den av kyrkostyrelsen utsedda styrgruppen. I revisionsarbetet finns en projektledare, experter inom den operativa delen av kyrkohandboksprojektet samt andra experter.

Under hösten 2016 till januari 2017 har kyrkohandboksförslaget 2016 bearbetats, utifrån remissutfallet 2016 samt utifrån revisionens uppdrag. Bearbetningar har gjorts av den revisionsgrupp som kyrkohandboksrevisionens styrgrupp utsåg 2016 för att ett förslag skulle kunna behandlas av kyrkostyrelsen våren 2017. Förslaget skulle innefatta föreslagna kyrkoordningsändringar.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 6(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Om revisionens övergripande principiella överväganden se reflektionsdokumenten *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006-års kyrkohandboksgrupp* och *Mässans grundordning* (2009) och sammanfattningar i *Förklaringar till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* (SKU 2012:2) och *Kommentarer till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2016:1).

I denna promemoria kommenteras bearbetningar som gjorts av revisionsgruppen, vissa frågor som särskilt diskuterats i gruppens arbete samt vissa frågor som uppmärksammades i den uppföljande remissomgången 2016. Kommentarna om det bearbetade kyrkohandboksförslaget 2017 följer kyrkohandbokens grundstruktur med Inledning, Övergripande anvisningar, Den allmänna gudstjänsten och De kyrkliga handlingarna. Vissa övergripande frågeställningar som gruppen behandlat uppmärksammas. Promemorian inleds med en sammanfattning (se ovan) som sätter revisionsgruppens förslag i relation till uppdragen från kyrkomöte och kyrkostyrelse. Promemorian avslutas med fyra frågeställningar som revisionsgruppen föreslagit läronämnden att särskilt behandla.

Uppföljande remiss 2016

Den 15 maj 2016 avslutades remisstiden om 2016 års uppföljande kyrkohandboksförslag. Förslaget var en bearbetning utifrån kyrkohandboksrevisionens uppdrag, reflektionsfas med remissomgång 2006–2010, kyrkohandboksförslaget 2012, församlingarnas försöksverksamhet under ett kyrkoår (från första söndagen i advent 2012 till domssöndagen 2013) och remissvarens synpunkter 2014 efter remissomgången under 20 månader 2012 till 2014. Sammantaget har kyrkohandboksrevisionen från 2006 till 2017 omfattat 3 remissomgångar och ett 100-tal experter har bidragit i olika skeden av revisionen: i expertgrupper, bearbetningsfaser, granskningsfaser och samrådsfaser.

Alla kyrkoråd i Svenska kyrkan var inbjudna att vara remissinstanser våren 2016 och 55 procent av kyrkoråden svarade på remissen, totalt 395 kyrkoråd. Svar inkom i maj 2016 även från 13 domkapitel och 13 stiftsstyrelser, från 27 övriga remissinstanser, från 5 instanser som hörts inom Svenska kyrkan samt från 163 spontansvar – enskilda eller institutioner/sammanslutningar. Totalt hade 616 svar inkommit. Det omfattande remissmaterialet bearbetades med vetenskaplig metod av vetenskaplig expertis inom bland annat religionssociologi och innefattade både kvantitativ och kvalitativ analys. För bearbetningen användes en trianguleringsmetod med kvantitativ analys, kvantitativ innehållsanalys och kvalitativ innehållsanalys.

Då det var 45 procent av kyrkoråden som inte svarade på den uppföljande remissenkäten har svarsfrekvens och bortfall särskilt uppmärksammas. Bortfallsanalysen visade att tidigare försöksförsamlingar svarade i högre utsträckning än de som inte hade provat

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 7(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

kyrkohandboksförslaget från 2012. Församlingar i glesbygd svarade i något lägre utsträckning än församlingar i större städer. Samtidigt var glesbygdsförsamlingar väl representerade bland de församlingar som var fokusförsamlingar (vilka hade fördjupande remissfrågor). Det fanns inte påfallande skillnad i svaren sett utifrån tätortsgrad.

Vissa stift hade en högre svarsfrekvens, som till exempel kyrkoråd i Göteborgs stift och kyrkoråd i Lunds stift. De kyrkoråd i pastorat/församlingar som svarat på remissen om kyrkohandboksförslaget 2016 innefattar 69 procent av Svenska kyrkans medlemmar, 65 procent av huvudgudstjänsterna i pastoraten/församlingarna och 68 procent av gudstjänstbesökare vid huvudgudstjänst. De som i remissvaren 2014 svarade "nej" på en slutfråga om förslaget i dess helhet kunde antas svara i högre grad på remissen 2016, än de som 2014 svarade "ja" eller "ja, med justeringar". De pastorat/församlingar som har få gudstjänstbesökare svarade i mindre utsträckning än de med fler gudstjänstbesökare. Det församlingarna inte prövat eller som församlingarna inte använder har man inte svarat på frågor om, som exempelvis Julotta, delar av gudstjänstmusiken, Lovprisning och Påsknattsmässa.

200 (av 326) kyrkoråd i pastorat/församlingar som inte svarade på kyrkohandboksremissen 2016 är samma pastorat/församlingar som inte svarade på utjämningsutredningen 2015. Efter remissomgången om utjämningsutredningen gjordes en uppföljande bortfallsanalys. Uppföljningen visade att anledningen till att man inte svarade berodde på resursbrist av olika slag, bland annat personellt och ekonomiskt.

I svarsmaterialet i den uppföljande remissen 2016 om kyrkohandboksförslaget fanns en "mättnad", vilket betyder att till övervägande del är samma synpunkter som återkommer i fritextsvar. Detta innebär utifrån en sociologisk synvinkel att svaren huvudsakligen fångar upp de synpunkter som finns också hos dem som inte svarat och att de inkomna svaren därmed kan anses vara representativa.

Revisionsgruppens arbete

Revisionsgruppen har bestått av biskop em. Esbjörn Hagberg (ordf.), Jan-Olof Aggedal, Johannes Landgren (från 2 december 2016), Karin Nelson (till 2 december 2016 då Karin Nelson avgick ur revisionsgruppen), Catharina Nyström Höög, Carl Sjögren, Lena Sjöstrand och Andreas Söderberg.

Revisionsgruppen har sammanträtt den 13 maj (information och planering), 13-14 september, 26-27 oktober, 8-9 december 2016 samt 30-31 januari 2017. Sammanträdet 13-14 september innefattade även möte med revisionens styrgrupp. Revisionsgruppens behandling av kyrkohandboksförslagets sakfrågor har inneburit åtgärder av tre slag. För det första frågor

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 8(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

som noteras, alternativt frågor som noteras men som i övrigt lämnas utan åtgärd. För det andra frågor där gruppen beslutar att utredning behöver göras. Efter utredning har frågan återkommit till revisionsgruppen för behandling och beslut. Slutligen frågor där gruppen fattar beslut. De tre åtgärderna innebär att revisionsgruppen som helhet står bakom de åtgärdsbeslut som fattas, om inte annat anges.

Kontinuerligt har revisionsgruppens ordförande informerat biskopsmötet om revisionsgruppens arbete under hösten 2016 (vid biskopsmötets sammanträden 29/8, 29/9, 20/11 samt 25/1 2017). Revisionsgruppens ordförande har stämt av konkreta sakfrågor med biskopsmötet. Biskopsmötet har i vissa frågor gjort medskick för revisionsgruppens vidare arbete.

Inför sammanträdet den 13 till 14 september hade revisionsgruppens medlemmar (i juli 2016) fått alla remissvar utskickat till sig samt i september själva remissammanställningen. Vid sammanträdet i september gicks remissresultatet igenom. Sammanträdena i september, oktober och december 2016 och i januari 2017 har därefter ägnats åt avvägningar och bearbetningar i kyrkohandboksförslaget.

I vissa frågor ser revisionsgruppen behov av informations-/fördjupnings-/stödmateriel till en kommande kyrkohandbok. Det kan handla om vägledning och fördjupning som är mycket betydelsefull för gudstjänstfirandet men som inte ryms inom själva kyrkohandboken.

Övergripande frågor

Tradition och förnyelse – för församlingars gudstjänstfirande

En kyrkohandboksrevision sker dels i ett samspel mellan tradition och förnyelse, dels i ett samspel mellan uttryck för kyrkans trosidentitet och relevansen – anknytningspunkterna med människors vardagstillvaro. En kyrkohandbok håller samman gudstjänstfirandet i Svenska kyrkan.

Revisionsgruppens förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I utgår, enligt uppdrag, från kyrkohandboken från 1986. En kyrkohandboks direkta kontinuitet med den gällande kyrkohandboken är naturlig och inte något nytt eftersom det handlar om kontinuitet med det levande gudstjänstfirandet i församlingarna. Så har skett vid tidigare kyrkohandboksrevisioner till exempel utifrån kyrkohandboken 1917, kyrkohandboksförslag 1926, 1938 och 1940 och därefter ett förslag 1941 för beslut vid kyrkomötet 1941 och ibruktagande 1942.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 9(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Mycket av innehållet i kyrkohandboken 1986 finns med i revisionsgruppens förslag, antingen med exakt samma ordalydelse och samma musiksats eller bearbetat utifrån uppdrag från kyrkostyrelsen. Samtidigt har bearbetning skett av 1986 års kyrkohandbok i dess helhet. Det handlar om gudstjänstordningarnas uppbyggnad i Den allmänna gudstjänsten och i De kyrkliga handlingarna, inledningstexter, anvisningar, böner, andra texter, musiksatser med notering, ackompanjemangssatser och ackordsymboler.

I revisionsgruppens förslag till kyrkohandbok finns också nytt material, i förhållande till kyrkohandboken 1986. En del av det nya materialet är helt nyskrivet eller nykomponerat till exempel utifrån ett barnperspektiv, kyrkomötets uppdrag om kompletterande musik och kyrkostyrelsens uppdrag om inkluderande språk. Annat har funnits längre eller kortare tid i gudstjänstfirandet och vissa av de för kyrkohandboken nya texterna eller musiksatserna används även i gudstjänstfirande i en ekumenisk kontext i den världsvida kyrkan.

Revisionsgruppen konstaterar att i en folkkyrka, när en kyrkohandbok ska revideras, är det församlingarnas gudstjänstfirande som är i fokus. Detta är också revisionsgruppens uppdrag. Det innebär bland annat att en kyrkohandbok ska fungera i olika gudstjänstkontexter med olika förutsättningar och resurser. Kyrkohandboken ska hålla hög kvalitet – för sitt gudstjänstsyfte.

Om tro, bekännelse och lära

I remissvaren 2016 fanns synpunkter om ”Herre” och ”vår Herre” i gudstjänsttexter. Det var 13 procent av kyrkoråden som tog upp att man menade att tilltalet Jesus som ”Herre” eller ”vår Herre” hade tagits bort i vissa texter, även om det fanns kvar i andra texter och även om det var möjligt även i dessa delar av gudstjänsten att säga ”vår Herre” eller ”Herre”. Denna grupp av kyrkoråd utvecklade att tilltalet Jesus som ”Herre” och ”vår Herre” är centralt då det grundar sig i biblisk teologi och att förändringen i förslaget 2016 innebar att det relationella gudstilltalet hade försvagats så att förhållandet med Jesus Kristus blivit mer opersonlig, vilket man ansåg vara en brist. Några remissinstanser tog upp att tilltalet till Jesus hade påverkat hur treenighetsteologi balanserades i förslaget.

Utifrån remissvarens synpunkter har revisionsgruppen diskuterat frågan om ”Herre” i gudstjänstens texter i relation till uppdraget om inkluderande språk. I revisionsgruppens förslag är tilltalet förstärkt genom olika fakultativa texter, i församlingssvar i Kyrkans förbön, i dimissionsord efter kommunionen och i sändningsord.

Om gudstjänstens språk

Kyrkohandboken uttrycker tro, bekännelse och lära samtidigt som den är en handbok för gudstjänstens firande. Kyrkohandboken är primärt avsedd för det gemensamma

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 10(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

gudstjänstfirandet och inte den enskilda andakten. En kyrkohandbok ska fungera över en längre tid och i hela Svenska kyrkan. Allt detta gör att kyrkohandbokens språk inte kan präglas av det alltför tillfälliga och personliga. Orden uttrycker mysteriet och befinner sig därför på gränsen för språkets möjligheter. I kyrkohandboken märks i förslaget liksom tidigare att alternativa böner och andra texter har olika stilistisk karaktär och olika språknivå.

Vissa texter används kanske mest i en vardagsmessa, andra i en gudstjänst med en mer högstämmd karaktär. Stilen kan därför variera mellan olika böner och andra texter men ska inte variera inom en och samma bön. Enskilda böner och andra texter i en kyrkohandbok präglas samtidigt av sin genre där vissa texter har ett mer poetiskt uttryck. Det har i revisionsgruppen skett avvägningar utifrån att texterna är skapade med en särskilt intention från den som skapat texten, samtidigt som texterna ska uttrycka kyrkans tro och fungera i det pastorala sammanhanget.

Om gudstjänstens musik

Som konstaterades redan i reflektionsdokumentet 2009 inom kyrkohandboksrevisionen, utifrån revisionens grundinriktning, behöver en kyrkohandbok innehålla en musikalisk bredd med möjlighet till igenkännande.

Att gudstjänstsången ska bära liturgi på folkspråket innebär i en kyrkohandbok såväl trohet mot Svenska kyrkans gudstjänsttradition som utvecklats och förändrats genom århundradena, som öppenhet och respekt för nyare musikaliska genrer, både i Samling, Ordet, Måltiden och Sändning i Den allmänna gudstjänsten och i De kyrkliga handlingarna. Det här grundläggande förhållningssättet hör samman med revisionsuppdraget att eftersträva ett inkluderande språk, och också kyrkomötets beslut 2012 om barnkonsekvensanalys. Genom att främja musiken som en del av gudstjänsten värnas samtidigt perspektivet om liturgin som ett levande kulturarv.

I revisionsgruppens förslag används begreppet "Gudstjänstmusik" för att beteckna de olika avdelningarna A, B, C, D och E för kyrkohandbokens musik. Organiseringen av musiken i kyrkohandboken innebär att utgångspunkten är gudstjänstens grundstruktur, gudstjänstens moment samt kyrkoåret. De musiksatser som finns i Gudstjänstmusik A, B, C, D och E är mässordinariets musik för Den allmänna gudstjänsten. I två särskilda delar av kyrkohandboken finns den liturgiska musiken för övriga sjungna moment samt för De kyrkliga handlingarna. Termen "serie" reserveras för kyrkoårets serier för mässordinariet som återfinns i Gudstjänstmusik A. Benämningen "allmän" används endast om en av dessa kyrkoårsserier i Gudstjänstmusik A.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 11(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Herrens bön

Översättningen av Herrens bön är i gudstjänstordningarna i revisionsgruppens förslag den ekumeniska översättningen av Herrens bön som antogs vid Sveriges Kristna Råds årsmöte 1996 och togs i bruk i Svenska kyrkan 1998. Utifrån remissvaren 2014 och 2016 samt avstämning i biskopsmötet 2014 återges en äldre översättning av Herrens bön i de inledande övergripande anvisningarna. Där anges att som ”alternativ utifrån pastorala behov i församlingen kan följande översättning av Herrens bön (”Fader vår”) användas”. I anvisningarna återges därefter den äldre översättningen.

Om mångfald och enhet

I revisionsgruppens förslag, liksom i de remitterade förslagen 2012 och 2016, är Den allmänna gudstjänsten uppställd utifrån gudstjänstens grundstruktur (*ordo*) med Samling, Ordet, (Måltiden) och Sändning. Inom denna grundrytm ryms Högmässa och Mässa/Gudstjänst. Här skiljer sig uppställningen i revisionsgruppens förslag från 1986 års kyrkohandbok som istället hade sex olika gudstjänsttyper för huvudgudstjänst (Högmässa, Högmässogudstjänst, Söndagsmässa, Söndagsgudstjänst, Familjemässa och Familjegudstjänst samt Temamässa och Temagudstjänst) och sedan olika veckogudstjänster. Antalet alternativ inom respektive moment motsvarar i förslaget antingen 1986 års kyrkohandbok (till exempel Inledningsord och prefationer) eller är fler (till exempel Bön om förlåtelse och Nattvardsböner samt den liturgiska musiken).

Utifrån remissvaren 2016 där tidigare försöksförsamlingar kunde ange vilka böner, andra texter och musiksatser som man kommer att använda i sitt gudstjänstfirande kan konstateras att det finns ett antal böner, andra texter liksom musiksatser som brukas i många av församlingarna. Dessa texter och musiksatser fungerar som en grundstomme för gudstjänstfirandet i en stor del av dessa församlingar. Övriga texter fungerar som kompletterande texter. Det framkommer i flera remissvar att detta komplement används vid vissa typer av gudstjänster eller under vissa delar av kyrkoåret.

Revisionsgruppen konstaterar att det finns en skillnad mellan ”mångfald” och ”många alternativ”. Mångfald kan till exempel handla om kyrkoåret eller barnperspektiv. För moment där det finns flera alternativ har det för revisionsgruppen varit väsentligt att säkerställa att alternativen fångar en mångfald innehållsligt och/eller stilistiskt, men att man inte upprepar samma tema. Revisionsgruppen konstaterar att utifrån församlingarnas perspektiv är det viktigt med en bredd av alternativ (innehåll, texters längd och stilnivå) eftersom böner, andra texter och musiksatser används i olika slags gudstjänster och i olika sammanhang.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 12(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Om gestaltning och delaktighet

I revisionsgruppens förslag till kyrkohandbok finns få anvisningar om gestaltning. Det ska inte tolkas som om revisionsgruppen ser gudstjänstens gestaltning som oviktig. Gestaltningen är en betydelsefull del av gudstjänstens helhet och rör grundfrågor om det ordlösa språket och delaktighet samt gudstjänstens performativitet. Utifrån förslaget till kyrkohandbok är revisionsgruppens bedömning att det ges rika möjligheter att gestalta gudstjänsten lokalt utifrån lokala traditioner och det kontextuella sammanhanget.

Revisionsgruppen konstaterar att en hög andel kyrkoråd i pastorat och församlingar, i remissvaren 2016, gjorde en positiv bedömning när det gäller utrymme för församlingens gudstjänsttraditioner och möjlighet för den gudstjänstfirande församlingens delaktighet utifrån kyrkohandboksförslaget 2016.

Övergripande om barnperspektiv

Flera församlingar tog i remissvaren 2016 upp att barnperspektiv i gudstjänst i delar inte handlar om själva kyrkohandboken utan framför allt om gudstjänstens hela sammanhang, som bemötande och gestaltning. Några församlingar efterlyste fler böner eller texter för små barn. Revisionsgruppen konstaterar att barnperspektiv är mycket mer än det skrivna och sagda. Det handlar i gudstjänstens kontext om bemötande med inkludering och ledarskap. Det handlar också om att gudstjänstens musik, böner och andra texter behöver ha en sådan rytm, konsekvens, sängbarhet och musikalisk och/eller språklig kvalitet som fungerar i gudstjänstfirande med barn och unga. Revisionsgruppens bedömning är, liksom tidigare i kyrkohandboksrevisionen, att en rimlig princip är att varje moment ska ha goda alternativ särskilt tänkta för gudstjänstfirande med barn.

Utifrån remissvaren 2016 konstaterar revisionsgruppen att särskilt Gudstjänstmusik C, D och E visat sig vara viktiga för barns och ungas delaktighet i gudstjänsten. Inte minst handlar det om härmsång i exempelvis Gudstjänstmusik C och E, något som hade förstärkts i kyrkohandboksförslaget 2016. Vid en sviktande gudstjänstsed blir härmsånger viktiga för fler, för både barn och vuxna liksom för nya svenskar och nyanlända. Att till exempel kunna utföra en liturgisk sång sexfaldigt kan vara enklare. Man hör sången en gång och kan allt eftersom sjunga med. Detta kan vara värdefullt att uppmuntra i fördjupnings-/stödmaterial till kyrkohandboken. Se vidare "Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I", www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken.

DOKUMENT			SIDA
Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			13(28)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

Om diakonens uppdrag

Diakonens roll, särskilt vid begravningsgudstjänster, aktualiserades i några remissvar. Revisionsgruppen konstaterar, utifrån tidigare bedömningar, att kyrkohandboksförslaget följer vad kyrkomötet och läronämnden klargjort om diakonatet som ett karitativt ämbete.

Om doppåminnelse

Några remissvar påtalade behov av reflektion om vad doppåminnelse är och inte är. Dessa remissvar påpekade att det finns en problematik gällande inklusivitet i gudstjänsten för de gudstjänstdeltagare som inte är döpta. Några remissvar påtalade risken med att doppåminnelse kan upplevas som omdop och att gränsdragningar och tydlighet är viktiga. Frågan berör särskilt påsknattsmässa och konfirmationsgudstjänst. Revisionsgruppen har fördjupat frågan om doppåminnelse genom en utredning, för att belysa teologiska och pastorala frågeställningar som aktualiseras med anledning av att det blir vanligare med doppåminnelse i gudstjänsten. Revisionsgruppens utredning har relaterat till biskopsbrevet om dop (2011). Revisionsgruppen konstaterar att ”dopförnyelse” eller ”dopbekräftelse” är olämpliga begrepp i kyrkohandboken, istället används genomgående ”doppåminnelse”. Revisionsgruppen konstaterar vidare att dopmotiven i kyrkohandboken kan uppmärksammas i fördjupnings-/stödmaterial till en ny kyrkohandbok.

Om genomlysning av svensk gudstjänstmusiktradition

Revisionsgruppen har beslutat om följande principiella ståndpunkt med anledning av synpunkter i vissa remissvar om forskningsbehov om musik:

Revisionsgruppens uppdrag är att utifrån uppdrag från kyrkomöte och kyrkostyrelse och 1986 års kyrkohandbok ta fram en reviderad kyrkohandbok för församlingens gudstjänstfirande, något som innebär att brukarperspektivet kommer i förgrunden. Detta hindrar dock inte att revisionsgruppen välkomnar en vetenskaplig genomlysning av svensk gudstjänstmusiktradition. Detta arbete är angeläget och behöver bedrivas utanför kyrkohandboksrevisionens ramar.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 14(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Kyrkoordningsändringar

Det var två frågor i remissenkäten 2016 som hänförde sig till de föreslagna kyrkoordningsändringarna med anledning av förslaget till det reviderade kyrkohandboksförslaget 2016.

Den första frågan handlade om hur remissinstanserna ställde sig till förslaget om att införa en ny bestämmelse i kyrkoordningen, 18 kap. 6 a §, med innebörden att det i huvudgudstjänsten får användas någon annan musik till kyrkohandbokens texter än den som ingår i kyrkohandboken. Beslut om detta föreslogs kunna fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Denna beslutsordning är något förenklad jämfört med nuvarande ordning på så sätt att ett sådant beslut inte behöver anmälas till domkapitlet.

Den andra frågan behandlade förslaget om att begreppet ”de gemensamma gudstjänsterna” i kyrkoordningen genomgående ersätts av begreppet ”den allmänna gudstjänsten”.

En övervägande del av remissvaren ställde sig positiva till de föreslagna kyrkoordningsändringarna. Hit hörde flera stiftsstyrelser och domkapitel som bejakade den föreslagna nya bestämmelsen i 18 kap. 6 a §.

Revisionsgruppen har beslutat att de föreslagna kyrkoordningsändringar, som remitterades 2016 är kvar oförändrade. Förslagen har, trots vissa invändningar i några remissvar, fått ett starkt stöd i remissvaren och kan sägas främja gudstjänstfirandet.

Inledning och övergripande anvisningar

Om delaktighet och funktionsnedsättning

Enstaka remissvar (spontanremisser) efterlyste 2016 en genomgång av skrivningar om inklusivitet, tillgänglighet och funktionsnedsättning. Dessa remissvar uppmärksamade den problematik som kan finnas när vissa personer/företeelser synliggörs, något som samtidigt kan innebära att andra/annat osynliggörs. Till frågan hör också hur kyrkohandboken kan relatera till inkluderande av hbtq-perspektiv. Revisionsgruppen har utrett frågan om skrivningarna om delaktighet och tillgänglighet i Inledningen och om dessa skrivningar ska ingå i kyrkohandboken.

Revisionsgruppen konstaterar, utifrån utredningen, att anledningen till att barn nämns specifikt i inledningstexten beror på ett särskilt uppdrag från kyrkomötet om barnperspektiv. Formuleringen om funktionsnedsättning i kyrkohandboksförslaget 2016 konkretiserar

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 15(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

delaktighet, utifrån att gudstjänst primärt firas i särskilda fysiska rum där konkreta insatser krävs. Att inte nämna detta kan i sig uppfattas som ett osynliggörande. Men delaktighet är framför allt något bredare och djupare. Det handlar om bemötande och tilltal. Omnämmandet i inledningstexten kan, tvärt emot vad avsikten var i det reviderade förslaget 2016, riskera att verka utpekande. Det kan också ifrågasättas om det är rätt plats att i kyrkohandboken tala om vikten av fysisk tillgänglighet.

Revisionsgruppen har därför beslutat att meningen ”Till gudstjänstens delaktighet hör att gudstjänsten görs tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.” i kyrkohandboksförslaget 2016 utgår och att frågan om tillgänglighet och delaktighet kan utvecklas i fördjupningsmaterial till en ny kyrkohandbok.

I de övergripande anvisningarna tillförs några förtydliganden, bland annat om kyrkoåret vad gäller fastetiden och askonsdagen, om gudstjänst som firas utifrån ett tema liksom om en kortare gudstjänst.

Den allmänna gudstjänsten

Om musiken i Den allmänna gudstjänsten

Revisionsgruppen konstaterar att Gudstjänstmusik A har ett starkt stöd bland remissinstanser 2016 som företräder Svenska kyrkan: pastorat/församlingar, domkapitel och stiftsstyrelser. Endast 1 procent av pastoraten/församlingarna angav att Gudstjänstmusik A är ”ganska dålig”. I remissenkäten 2016 till pastoraten/församlingarna fanns även en fördjupande kyrkomusikalisk frågeställning. I svaren framkom att 15 procent av pastoraten/församlingarna ansåg att en kyrkohandbok endast borde innehålla Gudstjänstmusik A. Bland musikinstitutioner inom gruppen Övriga remissinstanser framfördes kritik liksom i spontansvar samt i en del frisvar från pastorat/församlingar. En del av dessa synpunkter var av principiell art och några instanser kom även med konkreta förslag om förändringar av satser.

Vad beträffar den tidiga kyrkosång som ofta kallas gregoriansk sång och som är en del av Gudstjänstmusik A har särskilda avvägningar varit aktuella. I den gregorianska sången är rytmen i grunden fri och textbaserad. Den tidiga kyrkosången kan därför sägas vara ett sätt att genom musiken tydligare artikulera gudstjänstens texter. Relationen mellan ord och ton blir i denna musik särskilt betydelsefull och känslig. Revisionen har strävat efter att värna detta samband. Frågor att förhålla sig till rör exempelvis språkrytm, betoningar och hur textens accent uttrycks. Den gregorianska sången har dessutom sitt textliga ursprung i latinet. Gregorianik på svenska utgår samtidigt från svensk praxis och svensk nutida språkförståelse. Avvägningarna i revisionen har beaktat det svenskspråkiga textliga innehållet samtidigt som

DOKUMENT			SIDA
Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			16(28)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

de tidiga sångtraditionernas egenart respekterats så långt detta är möjligt. I revisionen har också strävan varit att hitta goda lösningar vad gäller återgivning av de tidiga sångtraditionerna i senare musikalisk notation, en process som i sig innebär flera tolkningsöversväganden.

För vissa satser (framför allt i Lovsägelsen i Gudstjänstmusik A och C) infördes i kyrkohandboksförslaget 2016 noter utan notskrift för liturgens partier; detsamma gäller ackompanjemang i motsvarande satser. Bedömningen har i revisionen varit att notering utan skrift ger liturgen en mer direkt kontakt med melodilinjen vilket underlättar möjligheten att identifiera betoningar och rytmiska mönster. Denna notering anknyter till tidiga notationstraditioner utan att kopiera dessa. Traditionell västerländsk senare notation har däremot behållits i församlingssvaren. Detta noteringssätt är att föredra då det handlar om att tydliggöra musikaliska skeenden där fler är involverade (som en församling), där det är särskilt viktigt att de musikaliska förloppen äger rum samtidigt (i exempelvis polyfon sats) och då igenkännande och likartat utförande från gång till gång eftersträvas.

Revisionsgruppen konstaterar vidare att kyrkohandboken bör kunna härbärgera både svårare musik och mer lättillgänglig musik (liksom i böner och andra texter). Särskilt har Gudstjänstmusik B diskuterats då den fick minst stöd i församlingarnas remissvar. Revisionsgruppen konstaterar, utifrån den kvalitativa remissanalysen, att remissinstanserna inte anser att denna musik är kvalitativt ”dålig” utan att remissvarens bedömning primärt handlar om svårighetsgrad. Pastoraten/församlingarna tar upp att denna musik kan behöva stöd av försångare/kör. Revisionsgruppens bedömning är att denna musik, med sin inneboende dramatik, har hållbarhet, och att det är betydelsefullt att respektera kompositionens helhet.

Eftersom Gudstjänstmusik A innehåller musiksatser för kyrkoåret för hela gudstjänstordinariet beslutades om ett förtydligande i de övergripande anvisningarna där Gudstjänstmusik beskrivs som ”huvudmusik” och Gudstjänstmusik B till E som ”kompletterande musik”. Revisionsgruppen anser vidare att i stödmaterial till kyrkohandboken kan gudstjänstsången lyftas fram.

Orgelsatser

Revisionsgruppen konstaterar att en del remissinstanser 2016 diskuterade förslaget orgelsatser. De flesta av dessa synpunkter var av den karaktären att de inte föranleder någon åtgärd medan andra har beaktats i revisionsgruppens bearbetningar. De satser som finns i revisionsgruppens förslag är valda för att främja den gemensamma gudstjänstsången. I församlingar med mindre resurser fungerar det inte med för avancerade ackompanjemangssatser. Bruket av den gregorianska sången i gudstjänsten är skör i många

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 17(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

församlingar. Mer komplexa ackompanjemangssatser underlättas däremot genom den föreslagna kyrkoordningsändringen (se ovan) och sådant musikmaterial skulle även kunna finnas som ett digitalt kompletterande material.

Revisionsgruppen har varit angelägen om att förslaget, liksom det remitterade kyrkohandboksförslaget 2016, ska vara konsekvent och innehålla orgelsatser, för ett brett bruk i Svenska kyrkans församlingar. Gruppen förordar att kompletterande pianosatser tas fram för Gudstjänstmusik D och E och eventuellt C. Dessa pianosatser skulle kunna publiceras digitalt i samband med att en ny kyrkohandbok tas i bruk.

Notering med ackordsymboler samt justeringar i notskriften

Vad gäller utformningen av ackordsymboler (ackordanalys) fanns det några remissinstanser 2016, bland annat några spontansvar, som hade synpunkter på ackordsymbolernas omfattning. Här kan konstateras att olika synsätt och principiella utgångspunkter bryts mot varandra. Revisionsgruppen konstaterar att det finns en terminologisk problematik med benämningen "ackordanalys". En bättre terminologi för kyrkohandboken är att tala om notering med "ackordsymboler". Dessa symboler avser inte att vara en grammatisk analys av satsen utan är ett stödjande noteringsalternativ.

Revisionsgruppen konstaterar vidare att förekomsten av ackompanjemang när det gäller inte minst den tidiga musiken kan sägas vara lika historiskt oegentlig som ackordsymboler. Båda finns dock i kyrkohandboken för att främja och stödja gudstjänstsången. Revisionsgruppen har utrett den terminologiska frågan om "ackordanalys" och "ackordsymboler" och har beslutat om ett förtydligade i teckenförklaringarna i förslagets musikvolym.

Som en övergripande inriktning har gruppen beslutat att övergå till att tala om notering med "ackordsymbol" som huvudterm, istället för "ackordanalys". Revisionsgruppen har också beslutat att ackordsymboler i princip ska finnas genomgående i kyrkohandbokens musikvolym. Ackordsymbolerna följer satsens huvudackord men noterar i normalfallet inte genomgångstoner eller melodifärgningar. Notering med ackordsymboler finns i kyrkohandboken för att tillgodose praktikerns behov. Avsikten är att understödja schablonerna i traditionell harmonik samt att understödja sammusicerande. En annan avvägning handlar om genrerespekt liksom att ackordsymbolerna så troget som möjligt ska följa notskriften. Avvägningar kring notering med ackordsymboler kan fördjupas i fördjupnings-/stödmaterial till kyrkohandboken.

Alla musiksatser i förslagets huvudvolym och musikvolym har granskats och bearbetats vad avser bland annat satsyta, layout, text- och notstorlek, ackoladernas utformning (grupper av notsystem), balkar/flaggor, halv- och kvartsstreck, repristecken och anvisningar.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 18(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Samling

Vid en genomgång utifrån remissvaren om böner och texter i Samling konstaterar gruppen övergripande att det finns en skillnad mellan ”mångfald” och ”många alternativ”(se resonemang ovan sid. 10).

Inledningsord

Inledningsorden i kyrkohandboksförslaget är olika karaktär. Några utgörs av ett gudstillsal, högstämt eller mer vardagligt. Andra inledningsord ”sätter sammanhanget”, med samling i Guds den treeniges namn. Några inledningsord har funktionen av att leda vidare till Bön om förlåtelse (i kyrkohandboken 1986 ”Beredelseord”) och ytterligare andra är knutna till delar av kyrkoåret eller utgör doppåminnelse.

Uti från det övergripande resonemanget ovan om mångfald diskuterades särskilt två inledningsord i revisionsgruppen. Här fanns i vissa remissvar kritik mot likhet i motiv. Revisionsgruppen har utifrån olika avvägningar beslutat att Inledningsord 8 och 13 i kyrkohandboksförslaget 2016 utgått ur revisionsgruppens förslag.

Några inledningsord har utretts med avseende på vissa formuleringar (som Inledningsord 4, 6 och 10). Inledningsord 9 har genomgått en mer omfattande bearbetning. Om Inledningsord 13 fanns remissynpunkter om noteringen. Efter expertgranskning kan revisionsgruppen konstatera att satsen i Inledningsord 13 inte föranleder någon förändring.

Bön om förlåtelse, Förlåtelseord, Löftesord, Tackbön och Överlåtelsebön

När det gäller Bön om förlåtelse, Förlåtelseord, Löftesord, Tackbön och Överlåtelsebön kan konstateras att det fanns få innehållsliga kommentarer i remissvaren 2016 om dessa böner och texter. I svaren 2016 från tidigare försöksförsamlingar kan särskilt noteras att efter bearbetning av Bön om förlåtelse 4 i kyrkohandboksförslaget 2016 hör denna bön nu till de mest brukade i kyrkohandboksförslaget. I denna bön har revisionsgruppen gjort en bearbetning utifrån en teologisk bedömning.

Vad gäller Förlåtelseorden konstateras att det finns två traditioner som talar om att ”dina synder” är förlåtna och ”du är förlåten”. Revisionsgruppen har beslutat att föreslå läronämnden att uppmärksamma de läromässiga implikationerna av dessa båda alternativ i kyrkohandboken.

Revisionsgruppen har ändrat anvisningen för Tackbön så att denna bön är ett fast moment i Högmässa.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 19(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Vad gäller Överlåtelsebön 2 fanns några remissynpunkter om att bearbeta denna bön så att den överensstämmer med bödens ursprungliga lydelse med textraden "Som ett lerkärl lämnar jag mig i dina händer". Revisionsgruppen har utrett sammanhanget för den bearbetning som gjordes på 1980-talet. I det förslag som var på remiss 1985 fanns den ursprungliga texten med. I kommentarer till förslaget 1985 står: *"Själva överlåtelsebönen startar i min existens. Gud ville mitt liv och jag är skapad efter hans vilja. Han känner allt i mig, både det fina och det dåliga. Därför kan jag överlämna mig åt honom utan fruktan och förbehåll. Jag lämnar mig som ett lerkärl i hans händer för att bli fylld av hans goda och på så vis kunna bli till välsignelse. Denna upplevelse av totalt överlämnande och totalt beroende utlöser en lovprisning till Gud som lägger sin skatt i bräckliga lerkärl."* Strofen togs bort i samband med Centralstyrelsens bearbetning av bönen. Revisionsgruppen har beslutat att bearbeta bönen i kyrkohandboken 1986 så att meningen "Som ett lerkärl lämnar jag mig i dina händer" återkommer.

Benämningen Kristusrop

Revisionsgruppen har gjort en avstämning om benämning och tidigare avvägningar i revisionen angående "Kristusrop". I remissvaren 2016 fanns synpunkter hos knappt 10 procent av församlingarna med kritik av denna benämning på svenska. Revisionsgruppen konstaterar att en huvudprincip för kyrkohandboken är att alla moment har en första benämning på svenska som kan rymma alla momentets alternativ. "Kyrie" finns som alternativ benämning till "Kristusrop". Vid sidan av kritiska remissvar finns andra svar som visar att många församlingar nu använder "Kristusrop" som benämning för detta moment. Andra använder den allmänkyrkliga benämningen "Kyrie" eller båda benämningarna.

Kristusrop och Lovsången

En anvisningstext om möjlighet till trefaldigt Kristusrop i Gudstjänstmusik C (Kristusrop 4: C1) hade föreslagits i remissvar. Revisionsgruppen har beslutat att tillfoga anvisningstext som möjliggör detta.

Några remissvar efterfrågade vägledning för att sjunga Lovsången Missa de angelis (Lovsången 1: Laudamus A3) utan omkväde. Revisionsgruppen har beslutat att tillföra en sådan anvisning. Ett Gloria för fastetiden (Lovsången 4: Gloria A6) har tillkommit i revisionsgruppens förslag. För tre Gloriasatser finns en förtydligande anvisning som anger att psalm kan sjungas som Laudamus.

I enlighet med principen, som redogjordes för ovan, om att genomgående eftersträva ackompanjemangssatser, har revisionsgruppen beslutat att tillföra ackompanjemangssats (med

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 20(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

ackordsymboler) för Lofsången 5: Laudamus A6. Den beslutade ackompanjemangssatsen bedömdes anonymt av revisionsgruppen tillsammans med två andra förslag.

Efter synpunkter i remissvar om treenighetsteologin i Lofsången 7 (Gudstjänstmusik B) beslutades om förändring från ”Fadern-Jesus-Anden” till ”Fadern-Sonen-Anden”. Om Lofsång 9 (Gudstjänstmusik D) har revisionsgruppen noterat att det fanns synpunkter i vissa remissvar som förordade satsen som finns i kyrkohandboksförslaget 2012. Synpunkterna föranledde dock inte någon ytterligare åtgärd.

Ordet

Dagens bön, bibelläsningar och Trosbekännelsen

Dagens bön som obligatorisk i huvudgudstjänst har diskuterats i revisionsgruppen utifrån remissvar som kritiserade detta i relation till barnperspektiv. Dessa remissvar ansåg att Dagens bön i *Den svenska evangelieboken* inte är anpassad till gudstjänst med barn, och finns inte heller med som ett moment i Familjemässa/Familjegudstjänst i kyrkohandboken 1986. Revisionsgruppen har utifrån remissvarens synpunkter beslutat att ändra anvisningen så att Dagens bön är ett fast moment i Högmässa men inte i Mässa/Gudstjänst.

Om antal bibelläsningar vid Högmässa/huvudgudstjänst fanns olika syn i de flesta domkapitel/stiftsstyrelser jämfört med en majoritet av församlingarna som utifrån ett barnperspektiv ville ha kvar en flexibilitet vad gäller antalet bibelläsningar i Högmässa. Revisionsgruppen har beslutat att tre bibelläsningar ingår i Högmässa. Anvisningen för gammaltestamentlig läsning och epistelläsning i kyrkohandboksförslaget 2016: ”I undantagsfall kan läsningen vara fakultativ i Högmässa” utgår.

Några remissvar 2016 tog upp att momentet Trosbekännelsen inte bör kunna utgå vid huvudgudstjänst. Revisionsgruppen har beslutat att momentet Trosbekännelse alltid är ett fast moment i Högmässa och vid huvudgudstjänst. Liksom i kyrkohandboken 1986 kan trosbekännelsen ersättas med trinitarisk psalm. Texten i anvisningen i kyrkohandboksförslaget 2016 (”kan i undantagsfall utgå”) tas bort.

Revisionsgruppen har beslutat om viss bearbetning av den föreslagna inledande texten före trosbekännelsen i Den allmänna gudstjänsten, liksom i Dopgudstjänst och i Konfirmationsgudstjänst.

Kyrkans förbön

I några remissvar fanns synpunkt om svagt missionsperspektiv vid Kyrkans förbön. Revisionsgruppen har gjort en utredning i relation till Kyrkornas Världsråds

DOKUMENT			SIDA
Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			21(28)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

missionsdokument och kyrkodokument. Utifrån denna utredning har revisionsgruppen bearbetat anvisningarna om förbönsteman och förbönsstruktur. Den nya texten handlar om att utgångspunkten för Kyrkans förbön är att Gud vill upprätta sitt rike av nåd och barmhärtighet, rätt, rättfärdighet och rättvisa. Kyrkan är sänd att delta i detta uppdrag. Revisionsgruppen har vidare bearbetat de existentiella grundfrågor som nämns som exempel, så att "Läkeedom och liv" nämns och "Vishet och kunskap".

Revisionsgruppen har tillfört ett nytt fakultativt församlingsomkväde (Församlingssvar 4) för Kyrkans förbön. Detta omkväde kommer från Syrien och sjöngs i den ekumeniska gudstjänsten i Lund den 31 oktober 2016. Detta församlingsomkväde har i revisionsgruppens förslag både arameisk och grekisk text, samt en förklarande text på svenska. Revisionsgruppen ser detta omkväde som ett betydelsefullt bidrag utifrån ekumeniskt perspektiv, mångfaldsperspektiv och barnperspektiv.

De föreslagna förbönera nr 1 till nr 7 har analyserats av revisionsgruppen utifrån remissvar. Vissa bearbetningar har gjorts av revisionsgruppen. Särskilt har del två i Förbön 5 diskuterats och uttrycket "skadat oss själva och andra" i relation till självskadebeteende. Revisionsgruppen har bearbetat bönen i denna del. Om Förbön 8 fanns en remissynpunkt om notation. Synpunkten föranledde inte någon förändring, bland annat utifrån jämförelse med tidigare satslösningar.

Måltiden

Latinska rubriker i Måltiden

Revisionsgruppen har beslutat att tillföra latinska rubriker för momenten Brödsbrytelsen/ Fractio, Herrens frid/ Pax och Kommunionen/Communio.

Lovsägelsen

Revisionsgruppen har gjort en mindre bearbetning av prefation för Trettondedagstiden. I Påskens prefation har en återgång skett till "påskens glädje" (istället för "uppståndelsens glädje"). En ny prefation för Kristi himmelsfärds dag har tillkommit där temat om Jesu förbön lyfts fram. Bearbetningar har även skett i Gudstjänstmusik B utifrån remissvarens synpunkter vad gäller bland annat betoning och textunderläggning. En bearbetning har gjorts i Lovsägelsen i Gudstjänstmusik D och melismen vid prefationens inledning ("du Skapare"). Likaså har en musikalisk bearbetning gjorts i Lovsägelsen i Gudstjänstmusik E, vilket motsvarar originalsatsen (vid "Herre").

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 22(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Nattvardsböner

Övergripande har revisionsgruppen aktualiserat BEM-dokumentet och andra ekumeniska dokument, Svenska kyrkans svar på BEM-dokumentet liksom läronämndens ställningstaganden.

I remissvaren 2016 fanns en mindre grupp av församlingar samt några domkapitel och stiftsstyrelser som ville att ”Stort är trons mysterium” eller ”Detta är trons mysterium” eller ”Trons mysterium” skulle införas som en fakultativ del av nattvardsbönen. Revisionsgruppen konstaterar att i praxis förekommer detta bruk i en del församlingar sedan länge och gruppen bedömer att detta bruk är etablerat och kommer att fortsätta. Revisionsgruppen har därför utrett ett möjligt fakultativt tillägg och har tillfört ”Stort är trons mysterium” som en möjlighet. Detta tillägg anges i nattvardsbönens inledning. Samtidigt har revisionsgruppen föreslagit läronämnden att utreda de läromässiga implikationerna av detta tillägg. Revisionsgruppen har ansett det vara viktigt att det är ”Stort är trons mysterium” som tillförs, och inte andra motsvarande alternativ.

Revisionsgruppen har vidare utrett möjligheten att bearbeta församlingssvaret ”Kristus har dött. Kristus har uppstått. Kristus ska komma åter” så att uppståndelsens verklighet betonas mer. Utifrån utredningen har revisionsgruppen gjort en bearbetning i det andra ledet: ”Kristus är uppstånden”.

Revisionsgruppen har gjort innehållsliga eller språkliga bearbetningar i Nattvardsbön 1, 3, 9, 11, 12 och 13. Även vissa andra formuleringar i nattvardsböner har utretts i revisionsgruppen. Det handlar bland annat om Nattvardsbön 12, den andra delen. Revisionsgruppen har relaterat uttrycket ”vi minns” i denna bön till samtida språkförståelse, svensk psalmtradition, liturgisk (fornkyrklig) tradition och ekumenisk praxis i flera kyrkotraditioner. Revisionsgruppen konstaterar att formuleringen ”vi minns” i denna bön på ett bibelnarrativt sätt uttrycker det som skulle kunna beskrivas som ett aktualiserande av kyrkans kollektiva minne.

Bön efter kommunionen

För Bön efter kommunionen fanns i remissvar enstaka kommentarer om vissa böner. Revisionsgruppen har gjort bearbetningar i Trefaldighetstiden 1 och Kyrkoårets slut samt en mindre bearbetning i bönen för advent. Vad gäller formuleringen ”kärlek och lidande” i Trefaldighetstiden 1 kan uttrycket sägas syfta på Kristus själv liksom på kyrkan i alla tider. Genom bearbetningen rymmer bönen en vidgad ecklesiologisk betydelse, i jämförelse med bönen formulering i kyrkohandboksförslaget 2016.

DOKUMENT			SIDA
Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			23(28)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

Sändning

Synpunkter i några remissvar om Välsignelsen noterades men lämnades utan åtgärd då ett av revisionsuppdragen är att anpassa kyrkohandboken till Bibel 2000.

Påsknattsmässa

Revisionsgruppen har beslutat om bearbetningar i ordningen för Påsknattsmässa med avseende på gudstjänstens struktur, formuleringar i böner och andra texter och i anvisningar. Perspektiv om påskens skeende från mörker till ljus har lyfts fram i anvisningar. Bön om förlåtelse, Förlåtelseord alternativt Överlåtelsebön har tagits bort som en del av denna ordning. Den fakultativa doppåminnelsen har genomgått en större bearbetning och här har ett nytt alternativ tillkommit, med en bakgrund i Evangelical Lutheran Church in America.

Sjukkommunion

Revisionsgruppen har gjort en bearbetning i ordning för Sjukkommunion utifrån remissvar 2016 vad gäller vilken överlåtelsebön som återges i ordningen. Utifrån pastoral bedömning kan en del av bönen utelämnas i detta sammanhang.

by 8

DOKUMENT			SIDA
Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			24(28)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

De kyrkliga handlingarna

Revisionsgruppen har diskuterat, utifrån enstaka remissvar, att anvisningar för De kyrkliga handlingarna skiljer sig åt när det gäller var gudstjänsten kan äga rum. Revisionsgruppen konstaterar att anvisningarna i de olika ordningarna inte behöver vara lika eller helt motsvara varandra, de relaterar till respektive gudstjänstkontext.

I några remissvar fanns synpunkter på anvisningen att minst två psalmer ingår i De kyrkliga handlingarna. Revisionsgruppen konstaterar att i svensk-kyrklig tradition är den gemensamma psalmsången betydelsefull. Samtidigt kan det i vissa fall finnas omständigheter (som drop-in-dop) som innebär att det kan behövas mer flexibilitet med avseende på antalet psalmer, med möjlighet att sjunga färre psalmer. Revisionsgruppen anser trots detta att bestämmelsen om antal psalmer kvarstår. Resonemang om lyhördhet utifrån pastorala omständigheter kan uppmärksammas i fördjupnings-/stödmaterial till kyrkohandboken.

Dopgudstjänst

Inledningsord

Revisionsgruppen har diskuterat om Inledningsordet ska vara ett fast moment med angivna alternativ, eller vara ett fast moment, men kunna formuleras fritt. Revisionsgruppen konstaterar att det är en rimlig avvägning att samlingsordet är flexibelt men att inledningsordet är fast med kyrkohandbokens föreslagna alternativ, varför ingen ändring är aktuell i förhållande till kyrkohandboksförslaget 2016.

Revisionsgruppen har bearbetat det första inledningsordet innehållsligt och språkligt. Det andra inledningsordet i kyrkohandboksförslaget 2016 har utgått och ett nytt inledningsord har tillförts som fördjupar fler dopmotiv, bland annat om försoning.

Befrielsebön

Den andra befrielsebönen var omdiskuterad i vissa remissvar efter kyrkohandboksförslaget 2012 varför bönen hade bearbetats i kyrkohandboksförslaget 2016. Utifrån remissvaren 2016 kan konstateras att denna bön nu blivit etablerad i församlingarna. Bland församlingssvaren är det ungefär hälften av de församlingar som tidigare varit försöksförsamlingar som använder denna bön.

Dopbön

Revisionsgruppen har gjort en teologisk utredning om dopbönerna i relation till BEM-dokumentet och andra ekumeniska dokument, Svenska kyrkans svar på BEM, läronämndens

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 25(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

behandling och biskopsbrevet om dopet (2011). Utifrån denna utredning har revisionsgruppen gjort bearbetningar i alla de tre dopbönera, innehållsligt och språkligt.

Ordning för Bikt

Enstaka remissvar 2016 saknade ett förbönsmoment i ordning för Bikt. Revisionsgruppen har tillfört en anvisning som innebär att i samband med tackbönen anges att en fritt formulerad förbön kan vara en del av tackbönen.

Konfirmationsmässa/-gudstjänst

Samlingsord, Inledningsbön, Fråga till konfirmanderna och Doppåminnelse

Revisionsgruppen har efter utredning bearbetat konfirmationsgudstjänstens inledande del. Den fakultativa doppåminnelsen har flyttats till före Trosbekännelsen. Vissa bearbetningar har gjorts i gudstjänstens Samlingsord och i Fråga till konfirmanderna. Revisionsgruppen har särskilt diskuterat Fråga till konfirmanderna. Förslaget i kyrkohandboksförslaget 2016 fick stöd av en majoritet av pastoraten/församlingar och domkapitel och stiftsstyrelser. Cirka 16 procent av pastoraten/församlingarna angav dock att de ansåg att placeringen av Fråga till konfirmanderna och/eller att frågans formulering var felaktig. Revisionsgruppen har beslutat att frågan, med dess inledningsord, ska lyda som i kyrkohandboksförslaget 2016 men att parenteserna vid "och leva i Kristi världsvida kyrka" tas bort.

Två bibeltexter har tillkommit för konfirmationsgudstjänst vilka lyfter fram teman om kamp och kallelse.

I anvisningar för konfirmationsmässa/-gudstjänst tydliggörs att prästen är ansvarig för den predikan som konfirmanderna gestaltar.

Vigselgudstjänst

Någon församling lyfte i remissvaren 2016 fram frågan om könsidentitet i relation till vigselgudstjänsten. Revisionsgruppen konstaterar att frågan berör juridiska bestämmelser i samhället och att frågeställningen går utanför revisionsgruppens uppdrag.

Inledningsord och Tillkännagivandet

Revisionsgruppen har bearbetat formuleringar i det första inledningsordet och det tredje inledningsordet samt i den avslutande texten efter Tillkännagivandet. Genom bearbetningen ändras formuleringen i det första inledningsordet till "man och hustru/makar" i stället för "gifta". Bearbetningen vid Tillkännagivandet innebär att texten inte längre har en föreskrivande karaktär.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 26(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Bibeltexter

Revisionsgruppen har i anvisningar vid bibelläsningen förtydligat att någon eller några av de föreslagna bibeltexterna i vigselordningen alltid ska ingå i vigselgudstjänst.

Löften

Några remissvar ansåg att det fanns oklarheter om hur man ska säga och vilka konsekvenserna blir om man endast har en ring varför bearbetning har gjorts i den fakultativa delen av Löftena.

Det fanns vidare enstaka remissynpunkter som ifrågasatte om det behöver krävas ring/ringar för att en vigsel ska kunna genomföras. Frågeställningen om ringar behövs i vigselgudstjänsten går utanför revisionsgruppens uppdrag. Revisionsgruppen konstaterar dock dels att ring/ringar har en stark ställning i den kyrkliga traditionen, dels att ringar skulle kunna lånas ut av församlingen eller vara en gåva från församlingen till vigselparet.

Vigsel vid livets slutskede

Några remissvar från sjukhuskyrka efterfrågade en vigselgudstjänstordning som tar hänsyn till en situation med vigsel vid livets slutskede. Bland annat efterfrågades en särskild förbön. Revisionsgruppen konstaterar att förböner i kyrkohandboken endast är förslag och att den andra förbönen kan fungera även i dessa sammanhang.

Begravningsgudstjänst

Anvisningar

I och med att gravsättning ska ske inom fyra veckor efter dödsfallet har det i vissa församlingar blivit vanligare med begravning med urna. En anvisning finns om detta i kyrkohandboksförslaget 2016, men revisionsgruppen har gjort ett förtydligande.

Överlåtelsen och bibeltexter

Några remissinstanser påpekade att perspektivet om "vår Frälsare" är svagt vid Överlåtelsen. Revisionsgruppen har förstärkt temat i Överlåtelsen genom att tillföra "vår Frälsare" som en alternativ formulering i den inledande delen.

Något remissvar efterfrågade fler bibeltexter med barnperspektiv, samt i ett spontansvar med förslag att tillföra bibeltexten om "vetekornet som faller i jorden och dör ..." (Joh. 12:23).

Revisionsgruppen konstaterar efter utredning att det är svårt att ange vad som är ett barnperspektiv i val av bibeltexter vid begravning. Det kan handla om texter som talar om

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 27(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

död på ett konkret sätt så att död inte är samma sak som sömn eller något annat. Bibeltexterna får inte väcka skuldkänslor. Efter genomgång konstaterar revisionsgruppen att det finns bibeltexter i begravningsgudstjänsten som kan sägas väl uppfylla ett barnperspektiv.

I ett remissvar 2016 fanns förslaget att tillföra bibeltexten ”Och Jesus svarade dem: ”Stunden har kommit då Människosonen skall förhärligas. Sannerligen, jag säger er: om vetekornet inte faller i jorden och dör förblir det ett ensamt korn. Men om det dör ger det rik skörd.” Joh. 12:23. Revisionsgruppen menar att det kan finnas svårigheter med att använda denna bibeltext i begravningsgudstjänstens sammanhang eftersom den i denna kontext kan ge näring åt att tänka sig någon form av jordisk återfödelse.

Förbön

Utifrån synpunkter i remissvar har revisionsgruppen gjort bearbetning av Förbön 2 (den äldre sjungna förbönen) i text och musik.

Slutbön och böner vid griftetalet

Revisionsgruppen har bearbetat den andra slutbönen från ”Gud” till ”Jesus Kristus” i inledningen. Vidare har revisionsgruppen bearbetat Bön 8 (som också förekommer vid Begravningsgudstjänst av dödfött barn eller barn som dött i späda ålder) i samband med griftetalet.

DOKUMENT Kommentarer till revisionsgruppens förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 28(28)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Frågor till läronämnden

Revisionsgruppen har föreslagit läronämnden att behandla fyra frågeställningar i revisionsgruppens förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*. Det handlar om:

- ändring av nuvarande reglering för angivande av kyrkoårets början till: ”Fasteserien används askonsdagen (fastlagssöndagen) till långfredagen”. En motsvarande bearbetning skulle då göras i kyrkohandbokens övergripande anvisningar.
- de läromässiga implikationerna av de inledande orden i Samling där ”Guds” kan ingå: ”I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn”, Tanken med formuleringen är att kunna uttrycka Guds helhet och Guds treenighet, där ”Guds” syftar på hela treenigheten. Den ekumeniskt vedertagna formuleringen är samtidigt ”I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn”. Revisionsgruppen vill aktualisera frågeställningen om inledningsordet, beroende på hur det sägs, kan innebära att Gud uppfattas som ”fyrenig” eller att ordet ”Guds” uppfattas endast syfta på Fadern, och inte på Sonen och Anden.
- de läromässiga implikationerna av förlåtelseorden, med tillsägelse om förlåtelse: ”dina synder är dig förlåtna” och ”du är förlåten”. Revisionsgruppen har förordat möjligheten att kunna uttrycka förlåtelseorden på dessa två sätt. Det första uttrycket finns sedan länge i den liturgiska traditionen och syftar på att människan i dopet tar emot syndernas förlåtelse. Det andra uttrycket har samma syftning och har blivit vanligt i praxis under senare år. Här formuleras syndernas förlåtelse med ett relationellt uttrycksätt, genom ett direkt tilltal. Gruppen vill samtidigt aktualisera om det senare uttrycket kan sägas påverka teologin om syndernas förlåtelse.
- de läromässiga implikationerna av att tillföra fakultativa ord ”Stort är trons mysterium”, som prästen kan säga i nattvardsbönen efter instiftelseorden. Revisionsgruppen har bedömt att dessa ord är etablerade i praxis. De fungerar som en hjälp för församlingens delaktighet i Måltidens liturgi. Revisionsgruppen har sett det som väsentligt att det just är ”Stort är trons mysterium” som tillförs, och inte andra motsvarande alternativ. Gruppen vill samtidigt aktualisera dels om detta fakultativa tillägg kan sägas förändra nattvardsteologin som uttrycks i kyrkohandboken, dels om en lovsång över nattvardens sakrament kan vara läromässigt tveksam.

